

Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (femte avdelningen)

den 17 oktober 2013*

”Fördragsbrott — Direktiv 91/271/EEG — Rening av avloppsvatten från tätbebyggelse — Dom varigenom domstolen fastställer ett fördragsbrott — Underlåtenhet att följa domen — Artikel 260 FEUF — Ekonomiska påföljder — Föreläggande att betala ett schablonbelopp och ett vite”

I mål C-533/11,

angående en talan om fördragsbrott enligt artikel 260 FEUF, som väckts den 19 oktober 2011,

Europeiska kommissionen, företrädd av G. Wils, A. Marghelis och S. Pardo Quintillán, samtliga i egenskap av ombud, med delgivningsadress i Luxemburg,

sökande,

mot

Konungariket Belgien, företrädd av C. Pochet och T. Materne, båda i egenskap av ombud, biträdda av M. Neumann, A. Lepière, E. Gillet, J. Bouckaert och H. Viaene, avocats,

svarande,

med stöd av

Förenade konungariket Storbritannien och Nordirland, företrädd av C. Murrell, i egenskap av ombud, biträdd av D. Anderson, QC,

intervenient,

meddelar

DOMSTOLEN (femte avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden T. von Danwitz, samt domarna E. Juhász (referent), A. Rosas, D. Šváby och C. Vajda,

generaladvokat: P. Cruz Villalón,

justitiesekreterare: handläggaren M. Aleksejev,

efter det skriftliga förfarandet och förhandlingen den 18 april 2013,

* Rättegångsspråk: franska.

med hänsyn till beslutet, efter att ha hört generaladvokaten, att avgöra målet utan förslag till avgörande,

följande

Dom

- 1 Europeiska kommissionen yrkade inledningsvis att domstolen skulle
 - fastställa att Konungariket Belgien har underlåtit att uppfylla sina skyldigheter enligt artikel 260.1 FEUF, genom att inte vidta de åtgärder som krävs för att följa domstolens dom av den 8 juli 2004 i mål C-27/03, kommissionen mot Belgien,
 - förelägga Konungariket Belgien att till kommissionen betala ett vite på 55 836 euro för varje dags dröjsmål med att följa domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Belgien, från och med den dag då domen i förevarande mål meddelas till den dag då medlemsstaten har följt domen i det ovannämnda målet kommissionen och Belgien, och
 - förelägga Konungariket Belgien att till kommissionen betala ett schablonbelopp på 6 204 euro per dag, från och med den dag då domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Belgien meddelades till den dag då domen i förevarande mål meddelas, eller till den dag då medlemsstaten har följt domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Belgien, om denna inträffar tidigare.
- 2 Kommissionen har under förhandlingen justerat sin ansökan med beaktande av de uppgifter som inkommit till den efter den 4 maj 2012, det vill säga samma dag som repliken i detta mål ingavs. Kommissionen har sålunda yrkat att domstolen ska förelägga Konungariket Belgien att till kommissionen betala
 - ett vite på 4 722 euro per dags dröjsmål med att följa domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Belgien, från och med den dag då domen i förevarande mål meddelas. Beloppet ska beräknas utifrån sexmånadersperioder genom att totalbeloppet för en sådan period minskas med en procentsats motsvarande den andel personekvivalenter (nedan kallade pe) som fram till slutet av en sådan period har bringats i överensstämmelse med domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Belgien, i förhållande till den andel pe som inte har bringats i överensstämmelse med förevarande dom på meddelandedagen, och
 - ett schablonbelopp på 6 168 euro per dag, från och med den dag då domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Belgien meddelades fram till den dag då domen i förevarande mål meddelas eller fram till den dag då medlemsstaten till fullo har följt domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Belgien, om denna inträffar tidigare.

Tillämpliga bestämmelser

- 3 Enligt artikel 1 i rådets direktiv 91/271/EG av den 21 maj 1991 om rening av avloppsvatten från tätbebyggelse (EGT L 135, s. 40; svensk specialutgåva, område 15, volym 10, s. 93), i dess lydelse enligt kommissionens direktiv 98/15/EG av den 27 februari 1998 (EGT L 67, s. 29) (nedan kallat direktiv 91/271), gäller direktivet hopsamling, rening och utsläpp av avloppsvatten från tätbebyggelse samt rening och utsläpp av avloppsvatten från vissa industrisektorer. Direktivet har till syfte att skydda miljön från skadlig inverkan till följd av utsläpp av avloppsvatten.
- 4 I artikel 2 i nämnda direktiv definieras "avloppsvatten från tätbebyggelse" som "spillvatten från hushåll eller en blandning av hushållspillvatten och industrispillvatten eller dagvatten".

5 I samma artikel definieras även pe som ”den mängd nedbrytbart organiskt material som har en biokemisk syreförbrukning på 60 g löst syre per dygn under fem dygn (BOD5)”.

6 Artikel 3.1 i direktiv 91/271 har följande lydelse:

”Medlemsstaterna skall säkerställa att det för alla tätorter finns ledningsnät för att ta hand om avloppsvatten från tätbebyggelse

— senast den 31 december 2000 för tätorter med mer än 15 000 personekvivalenter (pe), och

— senast den 31 december 2005 för tätorter med mellan 2 000 och 15 000 pe.

I fråga om utsläpp av avloppsvatten från tätbebyggelse till sådana recipienter som enligt definitionen i artikel 5 betraktas som ’känsliga områden’, skall medlemsstaterna säkerställa att ledningsnät byggs ut för tätorter med över 10 000 pe senast den 31 december 1998.

...”

7 I artikel 4.1 i direktiv 91/271 föreskrivs följande:

”Medlemsstaterna skall säkerställa att avloppsvatten från tätbebyggelse som leds in i ledningsnät före utsläpp undergår sekundär rening eller motsvarande rening

— senast den 31 december 2000 om utsläppen härrör från tätorter med mer än 15 000 pe,

— senast den 31 december 2005 om utsläppen härrör från tätorter med mellan 10 000 och 15 000 pe,

— senast den 31 december 2005 i fråga om utsläpp i sötvatten eller flodmynningar, om utsläppen härrör från tätorter med mellan 2 000 och 10 000 pe.”

8 I artikel 5 i direktiv 91/271 anges närmare att:

”1. För genomförandet av åtgärderna enligt punkt 2 skall medlemsstaterna senast den 31 december 1993 ange känsliga områden enligt kriterierna i bilaga 2.

2. Medlemsstaterna skall säkerställa att avloppsvatten från tätbebyggelse som tas om hand genom ledningsnät, senast den 31 december 1998 skall undergå mer långtgående rening före utsläpp i känsliga områden än vad som följer av artikel 4 om avloppsvattnet härrör från tätorter med mer än 10 000 pe.

...

4. De krav för enskilda reningsverk som anges i punkterna 2 och 3 behöver dock inte tillämpas för känsliga områden, om det kan visas att den sammanlagda belastning som tillförs samtliga reningsverk för avloppsvatten från tätbebyggelse i området reduceras med åtminstone 75 procent såvitt avser total mängd fosfor och 75 procent såvitt avser total mängd kväve.

5. Punkt 2–4 skall tillämpas i fråga om sådana utsläpp från reningsverk för avloppsvatten från tätbebyggelse som befinner sig i samma avrinningsområden som de känsliga områdena och som bidrar till föroreningen av dessa.

...”

- 9 I artikel 17.1 och 17.2 föreskrivs att medlemsstaterna senast den 31 december 1993 ska upprätta ett program för genomförandet av direktiv 91/271 och att de senast den 30 juni 1994 ska lämna uppgifter om programmet till kommissionen.
- 10 Enligt artikel 17.4 i direktiv 91/271 ska metoderna för och utformningen av rapporteringen om de nationella programmen fastställas enligt förfarandet i artikel 18 i nämnda direktiv.
- 11 Kommissionen har för det ändamålet antagit beslut 93/481/EEG av den 28 juli 1993 om utformningen av den rapportering om nationella program som avses i artikel 17 i rådets direktiv 91/271/EEG (EGT L 226, s. 23; svensk specialutgåva område 15, volym 13, s. 3), i vilket de rapporteringsmodeller som medlemsstaterna ska använda när de utformar slutrapporterna för sina nationella program för genomförande av direktiv 91/271 fastställs.

Domen i målet kommissionen mot Belgien

- 12 I domslutet i domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Belgien fastställde domstolen att Konungariket Belgien hade underlåtit att uppfylla sina skyldigheter enligt artikel 226 EG, direktiv 91/271 och beslut 93/481, genom att inte anta de lagar och andra författningar som är nödvändiga för att fullt ut följa artiklarna 3, 5 och 17 – sistnämnda artikel jämförd med artiklarna 3 och 4 – i direktiv 91/271.
- 13 Konungariket Belgien har enligt domstolens dom åsidosatt nämnda bestämmelser av det skälet att 114 tätorter i regionen Flandern, 60 tätorter i regionen Vallonien och huvudstadsregionen Bryssel inte har bringats i överensstämmelse med kraven i direktiv 91/271.

Det administrativa förfarandet

- 14 I samband med kontrollen av huruvida domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Belgien hade följts, anmodade kommissionen Konungariket Belgien att beskriva de åtgärder medlemsstaten ämnade vidta i syfte att följa domen. Med hänsyn till svaren avseende de tre belgiska regionerna i fråga skickade kommissionen, den 30 januari 2006, först en formell underrättelse till nämnda medlemsstat med stöd av artikel 228 EG (nu artikel 260 FEUF), eftersom ledningsnät och reningsverk för avloppsvatten från tätbebyggelse fortfarande saknades i ett stort antal tätorter i regionerna Vallonien och Flandern samt i huvudstadsregionen Bryssel. Kommissionen ansåg dessutom att det inte var möjligt att kontrollera huruvida reningsverken i regionen Flandern fungerade i överensstämmelse med kraven i direktiv 91/271.
- 15 Kommissionen skickade därefter, den 23 oktober 2007, en kompletterande formell underrättelse på grund av att ett stort antal tätorter i regionerna Vallonien och Flandern samt huvudstadsregionen Bryssel fortfarande inte följde föreskrifterna i direktiv 91/271.
- 16 Till följd av de inkomna svaren avseende de tre regionerna skickade kommissionen slutligen, den 26 juni 2009, ett motiverat yttrande till Konungariket Belgien med stöd av artikel 228 EG. Anledningen till detta var att 20 tätorter i Flandern inte följde artikel 5 i direktiv 91/271, och att 50 tätorter i Vallonien samt huvudstadsregionen Bryssel ännu inte hade efterkommit domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Belgien, med avseende på såväl skyldigheten att ha byggt ut ett fullständigt ledningsnät för att ta hand om avloppsvatten från tätbebyggelse, som skyldigheten att rena sådant vatten som samlats upp i ledningsnäten, vilka skyldigheter framgår av artikel 3 respektive artikel 5 i direktivet. I det motiverade yttrandet uppmanade kommissionen Konungariket Belgien att efterkomma detta yttrande inom två månader efter mottagandet av detsamma.

- 17 Enligt kommissionen framgick det av de belgiska myndigheternas svar på det motiverade yttrandet av den 26 juni 2009 och av all efterföljande skriftväxling att nämnda medlemsstat, när förevarande fördragsbrottstalan väcktes, inte fullt ut följde domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Belgien. Det framgick nämligen att en tätort i Flandern inte följde föreskrifterna i artikel 5.2 och 5.3 i direktiv 91/271 och att 21 tätorter i Vallonien samt huvudstadsregionen Bryssel inte följde dem i artikel 3.2 och 3.3 och/eller artikel 5.2 och 5.3 i direktiv 91/271.
- 18 Kommissionen beslutade därför att väcka förevarande talan.
- 19 Genom beslut av domstolens ordförande av den 18 april 2012 har Förenade konungariket Storbritannien och Nordirland tillåtits att intervensera till stöd för Konungariket Belgiens yrkanden.

Händelseutvecklingen under målets handläggning

- 20 Domstolen påpekar inledningsvis att kommissionen i sin replik ytterligare begränsat saken och yrkat att fördragsbrott endast ska fastställas med avseende på tretton tätorter i Vallonien och huvudstadsregionen Bryssel.
- 21 Genom skrivelse av den 4 mars 2013 uppmanade domstolen den belgiska regeringen och kommissionen att senast den 8 april 2013 upplysa den om exakt i vilken omfattning domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Belgien hade efterkommit per den 1 april 2013, genom att ange vilka tätorter, inbegripet de pe som dessa motsvarade, i vilka hopsamlingen, reningen och utsläppen av avloppsvatten från tätbebyggelse ännu inte överensstämde med bestämmelserna i direktiv 91/271. Dessa upplysningar skulle även innehålla en uppgift om förhållandet mellan det sammanlagda antalet tätorter och pe, och det sammanlagda antal tätorter och pe som inte uppfyllde kraven i direktiv 91/271 den dag då domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Belgien meddelades.
- 22 Under förhandlingen uppgav kommissionen att det framgick av de upplysningar som inkommit till den efter den 4 maj 2012, det vill säga samma dag som repliken i detta mål ingavs, att det var endast i fem tätorter som det inte hade vidtagits nödvändiga åtgärder för att uppfylla skyldigheterna enligt domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Belgien.
- 23 Två av dessa tätorter, nämligen Amay och Malmedy, uppfyller inte kraven i artiklarna 3.1, 5.2 och 5.3 i direktiv 91/271. Medan de tre övriga, nämligen Herve, Bastogne-Rhin och Liège-Sclessin, inte uppfyller kraven i artikel 5.2 och 5.3 i direktiv 91/271. Tillsammans motsvarar dessa tätorter sammanlagt 225 710 pe som inte uppfyller kraven i direktivet.
- 24 Kommissionen anser att Konungariket Belgien har underlåtit att, för tätorterna Amay och Herve, inkomma med uppgifter angående kvaliteten på utsläppen i den mening som avses i tabellerna 1 och 2 i bilaga 1 till direktiv 91/271. Vad avser de övriga tre tätorterna, det vill säga Bastogne-Rhin, Liège-Sclessin och Malmedy har inte medlemsstatens lämnat uppgifter om kvaliteten på utsläppen i den mening som avses i tabellerna 1 och 2 i bilaga 1 till direktiv 91/271 avseende en tillräckligt lång period.
- 25 Mot bakgrund av dessa omständigheter har kommissionen justerat sitt yrkande i enlighet med vad som anges ovan i punkt 2.

Fördragsbrottet

Parternas argument

- 26 Vad gäller det påstådda fördragsbrottet har kommissionen erinrat om bestämmelserna i artikel 260.1 FEUF, som innebär att om domstolen fastställer att en medlemsstat har underlåtit att uppfylla en skyldighet enligt EUF-fördraget, ska denna stat vidta de åtgärder som krävs för att följa domstolens dom. Vad gäller tidsfristen inom vilken en dom ska följas erinrar kommissionen om att det enligt fast rättspraxis krävs, av hänsyn till vikten av en omedelbar och enhetlig tillämpning av unionsrätten, att åtgärder för att följa en dom vidtas omedelbart och slutförs snarast möjligt (dom av den 9 december 2008 i mål C-121/07, kommissionen mot Frankrike, REG 2008, s. I-9159, punkt 21 och där angiven rättspraxis).
- 27 Konungariket Belgien har påstått att regionerna Flandern och Vallonien samt huvudstadsregionen Bryssel har, sedan domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Belgien meddelades, satt omfattande investeringsplaner i verket för att säkerställa att nämnda dom följs.
- 28 Samtliga dessa tätorter hade, vid tidpunkten för förhandlingen, således utrustats med reningsverk, varför de stod i överensstämmelse med domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Belgien. Frågan i målet rör enbart huruvida det är bevisat att fem tätorter i regionen Vallonien överensstämmer med nämnda dom.
- 29 Förenade kungariket anser att kommissionen är skyldig att, i fråga om stora infrastrukturprojekt, såsom dem som avses i förevarande fall, föreskriva en skälig genomförandefrist med hänsyn tagen till en rad parametrar, såsom utformningen av projektet, dess tekniska genomförande eller vilken typ av föreskrifter som ska iakttas. Kommissionen ska också beakta eventuella händelser som ligger utanför den berörda medlemsstatens kontroll, såsom naturkatastrofer. De administrativa och rättsliga förfaranden som föreskrivs i unionsrätten och i nationell rätt ingår bland de omständigheter som ska beaktas vid bedömningen av huruvida en tidsfrist är skälig. Förenade kungariket har slutligen hävdats att det ankommer på kommissionen att visa att den tid som har tagits i anspråk för att följa en dom om fördragsbrott är orimligt lång.
- 30 Kommissionen måste, enligt Förenade kungariket, vara beredd att ge den berörda medlemsstaten skäligt med tid för att utföra inte bara de minsta möjliga arbeten som krävs utan även mer ambitiösa och för miljön gynnsamma projekt som medlemsstaten eventuellt önskar realisera i syfte att följa en dom som meddelats enligt artikel 258 FEUF.

Domstolens bedömning

- 31 I artikel 260.2 FEUF föreskrivs att om kommissionen anser att den berörda medlemsstaten inte har vidtagit samtliga de åtgärder som krävs för att följa domstolens dom, får kommissionen väcka talan vid domstolen, samt ange det schablonbelopp eller vite som den med hänsyn till omständigheterna anser det vara lämpligt att den berörda medlemsstaten ska betala.
- 32 I det avseendet är referenstidpunkten för att bedöma huruvida det föreligger ett fördragsbrott enligt artikel 260.1 FEUF utgången av den frist som har angetts i den, med stöd av samma bestämmelse, avgivna formella underrättelsen (dom av den 11 december 2012 i mål C-610/10, kommissionen mot Spanien, punkt 67, och av den 25 juni 2013 i mål C-241/11, kommissionen mot Republiken Tjeckien, punkt 23). När fördragsbrottsförfarandet har inletts med stöd av artikel 228.2 EG är referenstidpunkten för att bedöma huruvida det föreligger ett fördragsbrott emellertid utgången av den frist som angetts i det motiverade yttrande som avgetts innan Lissabonfördraget trädde i kraft, det vill säga den 1 december 2009 (se, för ett liknande resonemang, dom av den 17 november 2011 i mål C-496/09, kommissionen mot Italien, REU 2011, s. I-11483, punkt 27).

- 33 Det står klart att Konungariket Belgien vid utgången av den frist som angetts i det motiverade yttrandet inte hade vidtagit samtliga nödvändiga åtgärder för att till fullo följa domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Belgien.
- 34 Domstolen konstaterar därför att Konungariket Belgien har underlåtit att uppfylla sina skyldigheter enligt artikel 260.1 FEUF genom att inte vidta nödvändiga åtgärder för att följa domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Belgien.

De ekonomiska påföljderna

Parternas argument

- 35 Kommissionen har gjort gällande att det föreslagna schablonbeloppet, det vill säga 6 168 euro per dag så länge överträdelsen pågår och det dagliga vitet på 4 722 euro har fastställts i enlighet med kriterierna i meddelandet av den 13 december 2005 om tillämpningen av artikel 228 EG (SEK(2005) 1658), i dess lydelse enligt kommissionens meddelande om tillämpningen av artikel 260 FEUF och om uppdatering av de uppgifter som används för att beräkna de schablonbelopp och viten som kommissionen föreslår inom ramen för överträdelseförfaranden (SEK(2010) 923), vilket har blivit tillämpligt på förfaranden som regleras av artikel 260.2 FEUF genom kommissionens meddelande om tillämpningen av artikel 260.3 FEUF (EUT C 12, 2011, s. 1), och genom kommissionens meddelande av den 31 augusti 2012 om uppdatering av de uppgifter som används vid beräkningen av de schablonbelopp och viten som kommissionen föreslår domstolen inom ramen för överträdelseförfaranden (C(2012) 6106 final).
- 36 Enligt kommissionen ska det dagliga vitet beräknas genom att grundbeloppet för vitet – vilket uppgår till 600 euro per dag multiplicerat med en koefficient för svårhetsgrad på 6 (på en skala från 1–20) – multipliceras med en koefficient för varaktighet, vilken i förevarande fall uppgår till 3, och en faktor "n" motsvarande Konungariket Belgiens betalningsförmåga, nämligen 5,14. Det belopp som uppnås genom denna metod uppgår till 55 512 euro per dag och motsvarar ett vite på 2 653 000 pe utsläpp som inte vid dagen för ansökans ingivande uppfyllde kraven i direktivet. Såsom kommissionen har anfört under förhandlingen motsvarar de utsläpp som inte uppfyller kraven i direktivet dock endast 225 710 pe, eller – genom att 225 710 multipliceras med 55 512 och summan divideras med 2 653 000 – av ett belopp på 4 722 euro för varje dag som överträdelsen pågår.
- 37 Det dagliga schablonbeloppet beräknas genom att det enhetliga grundbeloppet för schablonbeloppet på 200 euro per dag multipliceras med koefficienten för svårhetsgrad, som i förevarande fall har fastställts till 6, och en "n"-faktor på 5,14, motsvarande Konungariket Belgiens betalningsförmåga.
- 38 Kommissionen anser att koefficienten för svårhetsgrad i förevarande fall har anpassats till det faktum att de bestämmelser som har överträtts är mycket viktiga för miljön och nödvändiga för medborgarnas välbefinnande, livskvalitet och hälsa, men också för att skydda naturresurser och ekosystem.
- 39 Kommissionen har bedömt att överträdelsens följder för allmänna och enskilda intressen är synnerligen allvarliga i den mån ett ofullständigt genomförande av domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Belgien påverkar ytvatten och därtill knutna ekosystem i vatten och mark. Konsekvenserna av detta ofullständiga genomförande är än mer allvarliga med hänsyn till att Konungariket Belgien har angett hela sitt territorium som "känsligt område" och att detta påverkar genomförandet av andra miljöskyddsbestämmelser.

- 40 Beträffande de faktorer som ska beaktas vid fastställandet av hur allvarlig överträdelsen av unionsrätten är, har kommissionen däremot uppgett att Konungariket Belgien har samarbetat lojalt. Kommissionen har även understrukit att medlemsstaten har gjort omfattande ekonomiska och materiella investeringar för att bygga ut de komplicerade infrastrukturerna för hopsamling och rening av avloppsvatten från tätbebyggelse.
- 41 Kommissionen anser emellertid att åtgärder för att säkerställa genomförandet av domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Belgien inte började vidtas förrän flera år efter det att nämnda dom meddelades, vilket inte är motiverat ens med hänsyn till de omfattande insatser som krävdes för att genomföra själva byggnadsarbetena.
- 42 Vad sedan gäller kriteriet avseende överträdelsens varaktighet, vilket enligt kommissionen enbart är relevant för beräkningen av vitet, har kommissionen anfört att mer än 71 månader hade förflutit mellan nämnda dom och kommissionens beslut att inleda ett överträdelseförfarande mot Konungariket Belgien, vilket motiverar en tillämpning av den högsta koefficienten för varaktighet, nämligen 3.
- 43 Konungariket Belgien har, i såväl sina skriftliga som muntliga yttranden, gjort gällande att varken överträdelsens svårhetsgrad, dess varaktighet eller medlemsstatens samarbetsvilliga och skyndsamma agerande under förfarandet motiverar att medlemsstaten föreläggs att betala ett schablonbelopp eller ett vite i förevarande fall. Medlemsstaten har i andra hand ifrågasatt metoden för hur beloppen har beräknats.
- 44 Vad gäller fastställande av överträdelsens svårhetsgrad anser Konungariket Belgien att även om de mål som eftersträvas med föreskrifterna i direktiv 91/271 är av grundläggande betydelse har miljökonsekvenserna på grund av underlåtelsen att uppfylla skyldigheterna enligt detta direktiv aldrig utvärderats konkret. I regionen Vallonien och i huvudstadsregionen Bryssel är innehållet i undersökningarna och tillhörande kommentarer överdrivna och/eller felaktiga när det gäller minskningen av fosforutsläppen, kvaliteten på ytvatten, människors hälsa, den ekologiska kvaliteten på vattendrag, den totala icke insamlade och/eller rena föroreningsmängden och påverkan på turism och näringsliv. För regionen Flandern har det fastställts att samtliga tätorter med mer än 10 000 pe har den reningsinfrastruktur som krävs.
- 45 Om domstolen kommer fram till motsatsen och tillämpar den metod som kommissionen har använt sig av vid beräkningen av schablonbeloppet, måste i vart fall koefficienten för svårhetsgraden fastställas betydligt lägre än till 4. Vid bestämningen av denna svårhetskoefficient måste med nödvändighet hänsyn tas till de praktiska svårigheterna med att genomföra och tolka domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Belgien, och de praktiska svårigheterna med hänsyn till hur tolkningen av tillämpningsområdet för direktiv 91/271 har utvecklats.
- 46 Konungariket Belgien har, beträffande det faktum att varaktighetsfaktorn har inkluderats i koefficienten för svårhetsgrad, ifrågasatt de faktorer som kommissionen beaktade vid bestämningen av denna koefficient. Enligt domstolens praxis, och särskilt dom av den 31 mars 2011 i mål C-407/09, kommissionen mot Grekland (REU 2011, s. I-2467), och kommissionens meddelande SEK(2005) 1658, i dess uppdaterade lydelse, ska kriterierna med avseende på svårhetsgrad respektive varaktighet bedömas separat.
- 47 Vad gäller överträdelsens varaktighet anser Konungariket Belgien att de tre belgiska regionerna vidtog åtgärder direkt efter det att domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Belgien hade meddelats, i syfte att genomföra domen och att kommissionen felaktigt har påstått att vissa arbeten inte påbörjades förrän flera år efter det att domen meddelades. Med hänsyn till de stora svårigheter som ett fullständigt genomförande av nämnda dom ger upphov till, kan den period under vilken det inte vidtogs några åtgärder för att följa direktiv 91/271 absolut inte anses ha varit för lång och koefficienten för svårhetsgrad borde sänkas till nivå 1 med hänsyn till längden på sistnämnda period.

- 48 Utgångspunkten för beräkningen av schablonbeloppet kan aldrig räknas från den dag då domen varigenom det första fördragsbrottet fastställs meddelas – eftersom denna dom i vilket fall som helst inte kunde ha genomförts redan vid det datumet – utan snarare efter utgången av en skälig genomförandefrist.

Domstolens bedömning

Prövning av schablonbeloppet

- 49 Vad beträffar schablonbeloppet påpekar domstolen att det framgår av artikel 260.2 första stycket FEUF att kommissionen ska ange ett belopp som den med ”hänsyn till omständigheterna anser ... lämpligt”. Domstolens prövning ska även den ske med hänsyn till samtliga omständigheter i det mål den har att bedöma.
- 50 Enligt rättspraxis ska ett eventuellt åläggande av en sådan påföljd och, i förekommande fall, fastställande av schablonbeloppets storlek, i varje enskilt fall, grunda sig på samtliga relevanta omständigheter som har samband med såväl det fastställda fördragsbrottets särdrag som den attityd som intas av den medlemsstat mot vilken ett förfarande har inletts med stöd av artikel 260 FEUF (se domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Republiken Tjeckien, punkt 41 och där angiven rättspraxis).
- 51 Domstolen tillerkänns enligt denna bestämmelse härvid ett stort utrymme för skönsmässig bedömning för att avgöra om en sådan påföljd ska åläggas eller ej och, i förekommande fall, dess storlek. En medlemsstat får i synnerhet inte föreläggas att betala ett schablonbelopp per automatik (se domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Republiken Tjeckien, punkt 42 och där angiven rättspraxis).
- 52 Domstolen är härvid inte bunden av kommissionens förslag som endast är vägledande. På samma sätt är riktlinjer om föreläggande att betala schablonbelopp, såsom de i kommissionens meddelande SEK(2005) 1658, i dess uppdaterade lydelse, vilka institutionen i fråga har åberopat i förevarande fall, inte bindande för domstolen, men de kan bidra till att säkerställa insyn, förutsägbarhet och rättssäkerhet vad gäller kommissionens handlande (se domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Republiken Tjeckien, punkt 43 och där angiven rättspraxis).
- 53 Under dessa förhållanden ankommer det på domstolen att vid den skönsmässiga bedömningen fastställa schablonbeloppet så, att det dels är anpassat efter omständigheterna, dels står i proportion till det fastställda fördragsbrottet samt till den berörda medlemsstatens betalningsförmåga. Den tid som fördragsbrottet pågått sedan domen i vilket det fastställdes meddelades och överträdelsens svårhetsgrad återfinns bland de faktorer som är relevanta för denna bedömning (se, domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Spanien, punkterna 143 och 144 och där angiven rättspraxis).
- 54 Vad gäller överträdelsens varaktighet konstaterar domstolen att det fördragsbrott som fastställts genom domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Belgien pågick i nära nio år, vilket är en orimligt lång tid, även om det måste medges att de arbeten som skulle utföras krävde en ansevärd tidsperiod om flera år och att domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Belgien måste anses ha genomförts till stor del, eller till och med nästan fullständigt.
- 55 När det gäller överträdelsens svårhetsgrad erinrar domstolen om att direktiv 91/271 har till syfte att skydda miljön. Genom att ange hela sitt territorium som ”känsligt område” enligt artikel 5.1 i nämnda direktiv och enligt bilaga 2 till detta har Konungariket Belgien medgett behovet av ett mer långtgående miljöskydd på sitt territorium. Avsaknad av rening av avloppsvatten från tätbebyggelse skadar miljön.

- 56 När underlåtelsen att följa en dom från domstolen kan skada miljön, vars skydd ingår som ett av målen med unionens politik, såsom framgår av artikel 191 FEUF, är fördragsbrottet av särskilt allvarlig art (dom av den 19 december 2012 i mål C 279/11, kommissionen mot Irland, punkt 72 och där angiven rättspraxis).
- 57 Det ska emellertid erinras om att antalet tätorter avseende vilka svarandemedlemsstaten, vid tidpunkten för förhandlingen, inte har lagt fram bevisning för att de uppfyller kraven i direktiv 91/271, är relativt litet i förhållande till det totala antal tätorter som avsågs i domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Belgien.
- 58 Beträffande de yttranden som avgetts av Konungariket Belgien och Förenade kungariket enligt vilka kommissionen, i fråga om stora infrastrukturprojekt, såsom dem i förevarande fall, borde beakta en skälig genomförandefrist som tar hänsyn till omfattningen av och svårigheterna med att genomföra dessa projekt, vilket innebär att överträdelsens varaktighet ska beräknas från och med utgången av denna frist, konstaterar domstolen att det datum som fastställdes i det motiverade yttrandet, nämligen den 26 augusti 2009, inte kan anses som ett för tidigt eller orimligt datum.
- 59 Det framgår av handlingarna i målet att Konungariket Belgien har gjort omfattade investeringar i syfte att efterkomma domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Belgien och att den medlemsstaten har gjort stora framsteg. Konungariket Belgien hade gjort stora framsteg redan vid utgången av den frist som föreskrivs i det motiverade yttrandet.
- 60 Det ska vidare understrykas att Konungariket Belgien har samarbetat fullt ut med kommissionen under förfarandet.
- 61 Domstolen finner därför att de rättsliga och faktiska omständigheter som omgärdar fördragsbrottet visar på att det krävs en åtgärd med avskräckande effekt, såsom föreläggande av ett schablonbelopp, för att på ett effektivt sätt förhindra att liknande överträdelser av unionsrätten upprepas i framtiden (se, för ett liknande resonemang, dom av den 19 december 2012 i mål C-374/11, kommissionen mot Irland, punkt 48 och där angiven rättspraxis).
- 62 Mot bakgrund av ovan anförda omständigheter och överväganden är det skäligt att fastställa det schablonbelopp som Konungariket Belgien ska betala till 10 miljoner euro.
- 63 Konungariket Belgien föreläggs följaktligen att till kommissionen, på kontot ”Europeiska unionens egna medel”, betala ett schablonbelopp på 10 miljoner euro.

Prövningen av vitet

- 64 Domstolen har slagit fast att ett vite i princip endast är motiverat såvida det fördragsbrott fortgår som består i att en tidigare dom från domstolen inte har följts fram till domstolens prövning av de faktiska omständigheterna (domen av den 19 december 2012 i det ovannämnda målet C-374/11, kommissionen mot Irland, punkt 33 och där angiven rättspraxis).
- 65 Det ska i förevarande fall konstateras att, vid tidpunkten för förhandlingen hade samtliga nödvändiga åtgärder för att följa domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Belgien ännu inte vidtagits.
- 66 Domstolen finner under dessa omständigheter att ett föreläggande till Konungariket Belgien att betala ett vite är ett lämpligt ekonomiskt medel för att säkerställa att domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Belgien genomförs fullt ut (se domen av den 19 december 2012 i det ovannämnda målet C-374/11, kommissionen mot Irland, punkt 35 och där angiven rättspraxis).

- 67 Mot bakgrund av den stadiga utvecklingen mot ett fullständigt genomförande av domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Belgien, vilket även kommissionen har vidgått, är det däremot inte uteslutet att domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Belgien har genomförts fullt ut när domen i förevarande mål meddelas. Vite ska endast föreläggas om fördragsbrottet fortgår efter den dag då domen i förevarande mål meddelas.
- 68 Domstolen erinrar om att den vid utövandet av sitt utrymme för skönsmässig bedömning på området får fastställa vitet så att det dels anpassas efter omständigheterna, dels står i proportion till det fastställda fördragsbrottet och den berörda medlemsstatens betalningsförmåga (se domen i det ovannämnda målet C-374/11, kommissionen mot Irland, punkt 36 och där angiven rättspraxis).
- 69 De kriterier som domstolen i sin bedömning ska beakta för att säkerställa vitets karaktär av tvångsmedel i syfte att uppnå en enhetlig och effektiv tillämpning av unionsrätten är i princip överträdelsens varaktighet, dess svårhetsgrad och den berörda medlemsstatens betalningsförmåga. Vid tillämpningen av dessa kriterier ska särskild hänsyn tas till de konsekvenser som underlåtenheten att följa domen får för allmänna och enskilda intressen samt till hur brådskande det är att få den berörda medlemsstaten att uppfylla sina skyldigheter (se domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Spanien, punkt 119 och där angiven rättspraxis).
- 70 Det ska i förevarande fall erinras om att kommissionen har föreslagit att domstolen vid beräkningen av vitesbeloppet ska fästa avseende vid den successiva minskningen av antalet pe som inte uppfyller kraven i direktiv 91/271, så att de framsteg som Konungariket Belgien har gjort i syfte att följa domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Belgien och proportionalitetsprincipen kan tas i beaktande.
- 71 Domstolen erinrar om att kommissionen under förhandlingen har gjort gällande att antalet pe som vid dagen för ansökan inte uppfyllde kraven i direktiv 91/271, det vill säga den 19 oktober 2011, uppgick till 2 653 000 pe och att detta antal vid dagen för förhandlingen, det vill säga den 18 april 2013, uppgick till 225 710 pe.
- 72 Mot bakgrund av samtliga omständigheter i förevarande mål, inbegripet de omständigheter och överväganden som återfinns under rubriken "Prövningen av schablonbeloppet" finner domstolen att det är lämpligt att förelägga ett vite på 4 722 euro per dag.
- 73 Vad gäller frågan med vilken periodicitet vitet ska utdömas finner domstolen, i enlighet med kommissionens förslag, med hänsyn till att skyldigheten att inkomma med bevisning om att kraven i direktiv 91/271 är uppfyllda kan ta en viss tid i anspråk och i syfte att beakta de eventuella framsteg som svarandemedlemsstaten har gjort, det vara lämpligt att vitet beräknas utifrån sexmånadersperioder genom att totalbeloppet för sådana perioder minskas med en procentsats motsvarande den andel pe som har bringats i överensstämmelse med domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Belgien.
- 74 Konungariket Belgien ska således föreläggas att till kommissionen, på kontot "Europeiska unionens egna medel", betala ett vite på 859 404 euro för varje halvår som dröjsmålet med att vidta nödvändiga åtgärder för att följa domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Belgien består, räknat från den dag då domen i förevarande mål meddelas tills dess att domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Belgien har följts fullt ut. Det faktiska beloppet ska beräknas i slutet av varje sexmånadersperiod genom att totalbeloppet för sådana perioder minskas med en procentsats motsvarande den andel pe som har bringats i överensstämmelse med domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Belgien, fram till slutet av en sådan period, i förhållande till antalet pe som inte har bringats i överensstämmelse med nämnda dom den dag då domen i förevarande mål meddelas.

Rättegångskostnader

⁷⁵ Enligt artikel 138.1 i rättegångsreglerna ska tappande part förpliktas att ersätta rättegångskostnaderna, om detta har yrkats. Kommissionen har yrkat att Konungariket Belgien ska förpliktas att ersätta rättegångskostnaderna. Eftersom fördragsbrottet har fastställts ska kommissionens yrkande bifallas. Enligt artikel 140.1 i rättegångsreglerna ska medlemsstater som har intervenerat i ett mål bära sina rättegångskostnader. Förenade kungariket ska därför bära sina rättegångskostnader.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (femte avdelningen) följande:

- 1) **Konungariket Belgien har underlåtit att uppfylla sina skyldigheter enligt artikel 260.1 FEUF genom att inte vidta samtliga de åtgärder som krävs för att följa den dom som domstolen meddelade den 8 juli 2004 i mål C-27/03, kommissionen mot Belgien, i vilken det konstaterades att nämnda medlemsstat har åsidosatt artiklarna 3 och 5 i rådets direktiv 91/271/EEG av den 21 maj 1991 om rening av avloppsvatten från tätbebyggelse, i dess lydelse enligt kommissionens direktiv 98/15/EG av den 27 februari 1998.**
- 2) **Konungariket Belgien föreläggs att till Europeiska kommissionen, på kontot ”Europeiska unionens egna medel”, betala ett schablonbelopp på 10 miljoner euro.**
- 3) **För det fall det fördragsbrott som fastställts i punkt 1 fortgår den dag då domen i förevarande mål meddelas, ska Konungariket Belgien till Europeiska kommissionen, på kontot ”Europeiska unionens egna medel”, betala ett vite på 859 404 euro för varje halvår som dröjsmålet med att vidta nödvändiga åtgärder för att följa domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Belgien består, räknat från den dag då domen i förevarande mål meddelas tills dess att domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Belgien har följts fullt ut. Det faktiska beloppet ska beräknas i slutet av varje sexmånadersperiod genom att totalbeloppet för sådana perioder minskas med en procentsats motsvarande den andel personekvivalenter som har bringats i överensstämmelse med domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Belgien, fram till slutet av en sådan period, i förhållande till antalet personekvivalenter som inte har bringats i överensstämmelse med nämnda dom den dag då domen i förevarande mål meddelas.**
- 4) **Konungariket Belgien ska ersätta rättegångskostnaderna.**
- 5) **Förenade konungariket Storbritannien och Nordirland ska bära sina rättegångskostnader.**

Underskrifter